

Burgeresse Van Bongart mag er door !

Op de pastorie alhier bevindt zich een document uit april 1795, dat voor de geschiedschrijving wellicht niet zozeer van belang is, maar dat een hoge curieuze waarde bezit. Men zou zich met verwondering kunnen afvragen, hoe dat document in kerkelijke handen geraakt is, ware het niet dat veel archivalia van Wijnandsrade na de Franse tijd verspreid zijn, zoekgeraakt of in particuliere handen zijn overgegaan. Op de vreemdste plaatsen blijken historische documenten tevoorschijn te komen; soms bevinden documenten zich in een oude schoenendoos op zolder.

Het onderhavige document is een vrijgeleide of een pas ten name van Baronesse of Vrijvrouw Maria Anna Augusta van Bongart, geboren gravin De Lerode (van Lierrodt). Zij was de weduwe van Vrijheer Sigismond Richard Hugo Jozef, baron van Bongart, Heer van Wijnandsrade, Paffendorff, Heijden, Bergerhausen, Zessingen, Pesch, Bettendorf, Nottenberg en Glesch, erfkamerheer van Gulick, erfbannerheer van Luxemburg en het graafschap Chiny, Palts-Beiersch kamerheer en ridder der keizerlijke St. Jozefsorte, die op 3 augustus 1783 op 39 jarige leeftijd in Wijnandsrade was overleden en aldaar begraven. Augusta was een dochter van Frans van Lierrodt, Heer van Obbicht, Winmenthal, Doeringen en van Maria Anna, vrijvrouw Schenck von Smidburg. Het huwelijk vond plaats in Born. Zij hadden drie kinderen, nl: Maria Agnes Anna, die stiftsdame werd van Ste Maria te Keulen; Ferdinand, die zijn vader in 1783 op 10-jarige leeftijd opvolgde en Anna Louisa Regina Damiana Felix, die op jeugdige leeftijd stierf.

De Baronesse bewoonde alleen in de zomermaanden het kasteel te Wijnandsrade. Voor de rest van het jaar verbleef zij op haar goederen in Dusseldorff of in Paffendorff op het stamslot, waar het veel geriefelijker was.

Het waren roerige tijden. De Fransen waren in september 1794 de Limburgse grens overgekomen onder leiding van generaal Jourdan om dit gebied bij Frankrijk in te lijven. De volksrepresentanten, die de legers vergezelden, gedroegen zich stipt overeenkomstig hun instructies, die op 11 juli 1794 te Parijs waren vastgesteld. Het was hun daarbij verboden te "fraterniseren" met de bevolking. Zelfs werd hun met brute directheid ingescherpt het land uit te buiten, het te "depouiller de substances, de chevaux, de cuirs, de draps, de tout ce qui peut être utile à notre consommation", ook van al zijn roerend kunstbezit, zijn boeken van waarde en zijn archeologische, mineralogische en natuurhistorische schatten. Deze volksrepresentanten gedroegen zich gretig naar deze opdracht. Zodra de verovering van heel het voormalig Oostenrijkse gebied in de Nederlanden zijn beslag had gekregen, werden te Brussel en Aken centrale administraties ingericht. Later werden we bij het arrondissement Maatsricht toegevoegd, hetwelk verdeeld was in kantons. De vroegere heerlijkheid Wijnandsrade werd ingedeeld bij het kanton Heerlen, waarvan C.B. Hesusius administrateur was.

Alle al dan niet adellijke grootgrondbezitters, die met de komst van de Fransen de wijk naar het buitenland hadden genomen voor hun veiligheid, werden door de republikeinen beschouwd als "vijand van de republiek". Hun goederen en vermogen werden zonder pardon geconfisceerd en als "domeingoed" verkocht om de staatskas te spekken. Daarom werd overal, waar de Fransen de macht kregen, terstond gezocht naar de namen van personen die als "emigré" beschouwd konden worden. Ook de familie Van Bongart werd aanvankelijk op de lijst geplaatst, maar op voordracht van de plaatselijke autoriteiten van Wijnandsrade werd de barones Van Bongart door Roemers geholpen, zodat haar terugkeer naar Wijnandsrade kon worden verzekerd, zonder dat ze het gevaar liep als emigrant te worden opgepakt.

Roemers was in feite een collaborateur. Geboren in Maastricht in 1748, verkreeg Charles Clément Roemers het Luiks burgerschap. Hij studeerde rechten te Leuven en had bij de komst van de Fransen reeds enige jaren het schepenenamt krachtens Luikse benoeming bekleed. Bij besluit van 30 november 1794 werd hij Nationale Agent, waarmee hij de hoogste autoriteit in het arrondissement van Maastricht werd. Van 1794 tot 1813 heeft Roemers eerst de Republiek en vervolgens keizer Napoleon in belangrijke functies gediend. Toch heeft hij zich na de aftocht der Fransen van alle blaam kunnen ontdoen en is hij niet veroordeeld. Hij was weliswaar een der grootste kopers van "domeingoed", maar omdat Koning Willem I vrolijk doorging met het verkopen van domeingoederen, die nog niet aan de man waren gebracht, werd zulks niet als "verkeerd" beschouwd.

Het verworven "bezit" van Roemers was in 1811 398 ha 82 a 14 ca, dus geen kleinigheidje. Het is daarom verwonderlijk, dat de bezittingen van de familie Van Bongart